

Vägar mot ömsesidig integration

Sammanfattning

Innehåll

Mottagning och etablering av migranter med normbrytande funktionalitet	1
Normbrytande funktionalitet	1
Funktionsrättskonventionen	2
Full delaktighet	2
Förutsättningar för mottagning och etablering.....	2
Att byta perspektiv	4
Samordna för kontinuitet och helhetsyn	6
Att bli bemött som en självbestämmande och värdefull individ...	8
Att få tillgång till de insatser du behöver för att kunna delta.....	9

Mottagning och etablering av migranter med normbrytande funktionalitet

Disabled Refugees Welcome har under sina tre projektår stött enskilda migranter med normbrytande funktionalitet, ökat medvetenheten om hur migrationssystemet fungerar för dessa, samt förvärvat värdefull kunskap om vad som kan förbättras.

Migranter med normbrytande funktionalitet möter närmast oöverstigliga hinder i form av till exempel bristande tillgänglighet, information och samordning. Konsekvenserna blir att tillgång till boende, sjuk- och hälsovård, SFI- och yrkesutbildning, arbete, kultur och fritid begränsas. Etableringsprocessen stannar av och det genuina deltagande i samhällsgemenskapen uteblir. Idén om Sverige, ett land där personer med normbrytande funktionalitet får del av de mänskliga rättigheterna går i kras. Migranterna möter istället:

*[O]kunnighet, fyrkantiga och hårda krav inte alls skapade utifrån tillgänglighetsperspektivet, och en våg av hinder som jag inte föreställde mig skulle vara verklighet här.
Julius Ntobuah, initiativtagare till Disabled Refugees Welcome*

Normbrytande funktionalitet

Disabled Refugees Welcomes använder begreppet normbrytande funktionalitet istället för de vanliga uttrycken funktionsnedsättning och funktionshinder. Det gör vi för att flytta fokus bort från en medicinsk syn på människor som anses ha en avvikande funktionalitet. Istället vill vi peka på att det finns samhällsnormer som gör att vissa grupper missgynnas.

Funktionsrättskonventionen

Vi kallar "FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning" för Funktionsrättskonventionen. Det gör vi för att betona att personer med normbrytande funktionalitet är bärare av rättigheter.

Full delaktighet

Full delaktighet handlar om rätten att själv bestämma över sitt liv, tolka sina behov och ha avgörande inflytande över vardagen. Full delaktighet handlar också om rätten att genuint få delta i aktiviteter, verksamheter och samhällssammanhang. Att inte bara får delta utan vara med att forma de sammanhang du deltar i.

Förutsättningar för mottagning och etablering

Målet för migranters mottagande och etablering måste vara full delaktighet. När personer söker sig till Sverige har de rätt att få delta fullt ut i den process som kommer bevilja eller avslå uppehållstillstånd. Det gäller oavsett var i processen de befinner sig, vilken migrationsstatus de har eller vilken sorts uppehållstillstånd de ansöker om. Detsamma gäller under den period av etablering som följer när uppehållstillstånd beviljats. Full delaktighet handlar dock inte bara om rätten att få delta i sin egen migrationsprocess. Det handlar om rätten att tidigt få möjlighet att närma sig samhällsgemenskapen, att få lära känna kulturen, språket och hur olika samhällsområden är organiserade.

Full delaktighet är både ett mål och ett medel, och det kräver ömsesidig integration. Ömsesidig integration innebär att inte bara migranter utan också vårt samhälle tar ansvar för att integrationen leder till ett

genuint deltagande i samhällsgemenskapen. För att nå hit krävs att vi tittar på hur migrationssystemet fungerar i Sverige, och på hur vi faktiskt tillämpar de konventioner vi skrivit under. Idén om den svenska förträffligheten måste ge vika för en kritisk analys av vad vi behöver förbättra.

Rekommendationer!

- ☀ Myndigheter, kommuner och regioner ska tillämpa rättigheterna i Funktionsrättskonventionen och andra internationella rättsdokument i sin verksamhet.
- ☀ Myndigheter, kommuner och regioner ska tillämpa konventionskonform tolkning vid individuella beslut.
- ☀ 'En fördjupad granskning av hur våra nationella regler uppfyller internationell rätt och hur våra system för sociala rättigheter och migration samverkar på individnivå måste ske.
- ☀ Granskningen ska leda till reformer av migrationspolicyer och -beslut utifrån funktionshinder- och rättighetsperspektiv. Det innebär till exempel att försörjningskravet vid familjeåterförening måste slopas och att etableringsprogrammet förlängas för personer med normbrytande funktionalitet, samt att de får permanenta bostadskontrakt.

Att byta perspektiv

Sverige har undertecknat Funktionsrättskonventionen och andra mänskliga rättighetsdokument. Ändå är det tydligt att det inte räcker att skriva under konventioner. Vi behöver därför ifrågasätta vår självbild och lära oss agera och organisera efter andra, mer inkluderande perspektiv. Vi behöver titta kritiskt på de normer som styr mottagning och etablering, och analysera varför de utestänger migranter med normbrytande funktionalitet eller begränsar deras handlingsutrymme.

Det finns flera perspektiv som är användbara för att funktionsrätten ska bli verklighet: Funktionshinderperspektivet lägger ansvaret för utestängning och begränsning på samhällsaktörerna. Det är deras ansvar att planera och organisera så att alla får lika förutsättningar genom att ta bort hinder och ge tillgång till resurser. Rättighetsperspektivet innebär att personer med normbrytande funktionalitet har rättighet att delta i samhället. Det intersektionella perspektivet erkänner att människor påverkas av många olika maktordningar kopplade till bland annat funktionalitet, ålder, kön, könsidentitet, sexuell läggning, religion, ekonomisk status och etnicitet. Maktordningarna samspelar och påverkar individens tillgång till makt och resurser. Ur ett hälsofrämjandeperspektiv är det också nödvändigt att förstå att hälsa påverkas av sociala, fysiska och psykologiska faktorer.

Rekommendationer!

- ☀ Insatser under mottagning och etablering ska vara hälsofrämjande, dvs fokusera på sociala faktorer viktiga för hälsan som genuin delaktighet och självbestämmande. Det innebär att etableringsprogrammet måste utgå från funktionshinderperspektivet.

- ☀ Myndigheter och andra aktörer som civilsamhället med funktionsrättsorganisationerna ska förbättra sin kunskap om skärningspunkten mellan funktionshinder och migration. Det behövs sättas undan budgetmedel för att öka kapaciteten kring intersektionen.
- ☀ En nödvändig åtgärd för att öka kapaciteten är kompetensutveckling av Migrationsverkets personal och personal som arbetar på uppdrag av Migrationsverket, till exempel i upphandlade verksamheter som boenden. Kompetensutvecklingen ska fokusera på funktionshinderperspektivet samt vilken betydelse ett bemötande utifrån individuella och kulturella sammanhang har.
- ☀ Det intersektionella perspektivet är användbart för att ifrågasätta gamla 'sanningar' och förvärva ny kunskap om arbete med migranter.
- ☀ Interna och externa handlingsplaner såväl som andra styrdokument ska utgå från det intersektionella perspektivet samt rättighets- och funktionshinderperspektivet. Det gäller offentliga aktörer och civilsamhälle inom alla samhällsområden. Det är bland annat en nyckel till arbetsmarknaden.
- ☀ Personal och ideellt engagerade i offentliga aktörer och civilsamhälle behöver förstå hur det egna kulturella sammanhanget och beteendet påverkar mötet med migranter. Det skapar medvetenhet om vilken betydelse ett förutsättningslöst mottagande och ett språkbruk som inte uppfattas kränkande kan ha.
- ☀ Använd personer som har egen erfarenhet av hur funktionshinder och migration påverkar människor psykosocialt och ekonomiskt.

Samordna för kontinuitet och helhetsyn

Myndighetsstrukturen är ett stort hinder för en framgångsrikt och ömsesidig integration. Den präglas av splittrade resurser, och en spridd men strikt ansvarsfördelning som skapar glapp mellan de resurser som faktiskt finns. Det saknas samordning, och de samordningssystem som finns fungerar inte tillfredsställande. Samordning och samverkan måste förbättras genom att sätta fokus på rättigheter och hur migration och funktionalitet påverkar varandra. Det krävs att bemötande utgår från individers behov, lyssnar på den enskilde och fokuserar på det som kan stärkas.

Rekommendationer!

- ☀ Samordningen måste bli bättre så att inte migranter hamnar i kläm mellan olika myndigheter på grund av snäv ansvarsfördelning eller brist på tillämpning av rättigheter. Framför allt Migrationsverket och kommunerna, men också Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, och hälso- och sjukvården måste samarbeta utifrån rättighets- och funktionshinderperspektivet, samt ha riktlinjer och strategier utarbetade utifrån dem.
- ☀ Existerande samordningssystem måste bli bättre på att efterfråga och samla in viktig kunskap om individen och dennes behov, samt att förmedla denna vidare. Lyhördhet och ett respektfullt bemötande ger individen möjlighet att tala om vad som kan fungera och vad som kan behöva stärkas.

- ☀ Migrationsverket och kommunerna måste utforma ett gemensamt regelverk och skapa former för en fungerande samordning i linje med den 'verktygslåda' för bedömning och bemötande av kvotflyktingar som FN:s flyktingkommisariat har gett ut. Många av verktygen kan också användas för alla migranter så länge kunskap om individen säkras i existerande samordningssystem enligt rekommendation ovan.
- ☀ Migrationsverket, kommunerna, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, samt hälso- och sjukvården måste skapa former för samverkan kring etableringen utifrån rättighets- och funktionshinderperspektiv.
- ☀ Tillgänglig och korrekt information måste tillhandahållas när det gäller familjeåterförening, hälsoundersökningar och besked inom asylprocessen. Det gäller också information om rättigheter till exempel till stöd och service för migranter med normbrytande funktionalitet. Det är viktigt att information tillhandahålls tidigt.
- ☀ Samordningen måste utformas så den garanterar tillgång till såväl tillgängliga migrationsboenden som tillgängliga bostäder under etablering.
- ☀ De offentliga aktörerna ska samarbeta med civilsamhällets organisationer, framför allt funktionsrättsrörelsen. Avsätt budgetmedel för att skapa förutsättningar för ett genuint deltagande mellan jämbördiga partner.

Att bli bemött som en självbestämmande och värdefull individ

En ömsesidig integration kräver inte bara bättre förutsättningarna för mottagande och etablering. Det kräver också bättre insatser till de individuella migranterna. Det handlar om tidig information på format och sätt som är tillgängligt. Det handlar om faktiska möjligheter att få delta aktivt.

Rekommendationer!

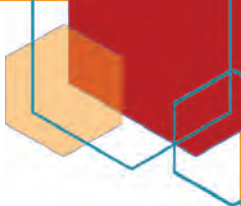
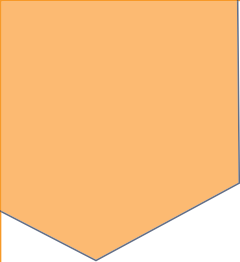
- ☀ Migranter med normbrytande funktionalitet har svårare att ta makt över sitt liv än personer i allmänhet. Ha förståelse för att de möter större hinder och ta hänsyn till hur individuella behov kan variera vid bedömning av kommunala stöd- och serviceinsatser.
- ☀ Var lyhörd och lyssna aktivt vid individuella möten. Kartlägg alltid individuella behov i samråd med den enskilde och utifrån dennes egen berättelse.
- ☀ Utgå från individens behov oavsett funktionalitet och migrationsstatus, och bemöt denne som en värdefull och viktig tillgång till samhället. Använd ett språk som förmedlar detta.
- ☀ Använd individuella planer för att skapa överblick och identifiera brister i samordning av planering, ansvarsfördelning och genomförande av insatser.
- ☀ Ge tillgänglig och kontinuerlig information om anvisningar, kallelser och beslut på ett sätt den enskilde förstår. Information måste tillhandahållas i den form som är tillgänglig för den enskilde som översatta handlingar, språk- och/eller teckenspråkstolkning eller alternativ kommunikation. Tänk på att barn också har rätt att vara delaktiga i sådant som rör dem och få information på ett sätt de förstår.

Att få tillgång till de insatser du behöver för att kunna delta

Det finns insatser som är helt avgörande för migranter med normbrytande funktionalitets integration. Det handlar om insatser som skapar trygghet och möjlighet att delta i andra aktiviteter, till exempel tillgängliga transporter, samt ett fast och tillgängligt boende anpassat efter de individuella behoven. Det handlar om tillgång till SFI- och yrkesutbildning utformad och organiserad för att vara tillgänglig för den enskilde. Och det handlar om tillgång till samhällsområden som kultur och fritidsaktiviteter, eller arbetsmarknad utifrån sina individuella förutsättningar.

Rekommendationer!

- ☀ Se till att individen får tillgång till SFI-undervisning och arbetsinriktade utbildningar som är utformade och organiserade på ett för den tillgängligt sätt till exempel utbildningsmaterial på alternativa format, tillgängliga lokaler och transport.
- ☀ Se till att individen får ett tillgängligt migrationsboende och samverka med placeringskommunen så att den får en tillgänglig bostad anpassad efter de kartlagda behoven.
- ☀ Se till att individen får tillgång till tillgänglig transport i form av till exempel färdtjänst så den kan delta i såväl etableringsprocessen som samhällsgemenskapen.
- ☀ Se till att individen får tillgång till de stöd- och serviceinsatser till exempel ledsagarservice och kontaktperson som den behöver för att möjliggöra etablering och inkludering i samhällsgemenskapen.
- ☀ Se till att de insatser individen får är tillräckliga för att möjliggöra ett genuint deltagande i samhällsgemenskapen.

Disabled Refugees Welcome är ett treårigt projekt för migranter med normbrytande funktionalitet. Det drivs av Independent Living Institute och finansieras av Allmänna Arvsfonden. Projektet avslutas i december 2020. Därefter fortsätter verksamheten i delvis annan form.

Disabled Refugees Welcomes vision är ett nationellt kunskaps- och stödcentrum för migranter med normbrytande funktionalitet. Den här broschyren är en kortfattad version av projektets Informationshandbok "Vägar mot ömsesidig integration". Informationshandboken finns på projektets hemsida disabledrefugeeswelcome.se

Independent Living Institute är den svenska och europeiska Independent Livingrörelsens tankesmedja. Independent Living Institute är en stiftelse utan vinstintresse, kontrollerad av personer med normbrytande funktionalitet. Vi utvecklar lösningar med fokus på självbestämmande, självrespekt och värdighet för att påverka politiken i den riktningen.

Du hittar oss på www.independentliving.org

